

Шарова Т.М.

кандидат філологічних наук, доцент
завідувач кафедри української і зарубіжної літератури

Шаров С.В.

кандидат педагогічних наук
доцент кафедри української і зарубіжної літератури
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ КАФЕДРОЮ УКРАЇНСЬКОЇ І ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ГАЛУЗІ ОСВІТИ ТА ФІЛОЛОГІЇ

Анотація. У статті розкрито досвід професійної підготовки фахівців у галузі освіти та філології кафедри української і зарубіжної літератури МДПУ ім. Б. Хмельницького. Зроблено висновок, що найбільше уваги науковцями кафедри приділено проблемам професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури, а також обґрунтуванню та впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій у філологію.

Ключові слова: досвід кафедри; професійна підготовка; майбутні вчителі української мови і літератури; майбутні філологи.

На теперішньому етапі розвитку суспільства проблема самостійної роботи і досі є актуальною. Як правильно скласти завдання до самостійної роботи, як ефективно її організувати, як здійснювати контроль за виконанням завдань, як підвищити пізнавальну активність студентів – ці питання і дотепер постають перед навчально-методичними радами факультетів та закладами вищої освіти, які бажають інтенсифікувати навчально-виховний процес з оптимальними затратами часу та високою ефективністю. Тут доречними можуть бути різноманітні монографічні видання, навчальні та навчально-методичні посібники, підручники, методичні рекомендації.

Упровадження інформаційних технологій у професійну підготовку майбутнього вчителя-словесника та практику навчання української мови та літератури представлено у наукових дослідженнях К. Плиско, О. Семенов, Т. Симоненко, Н. Сороко, В. Воробцової та ін. Так, Т. Симоненко підкреслює, що мотиваційно-розвивальна роль аудіовізуальних засобів висуває їх на одне з перших місць серед технічних засобів навчання, бо тільки вони поєднують у собі мовний та позамовний елементи [7, с. 251].

Проте досвід професійної підготовки фахівців у галузі освіти філології, напрацьований кафедрами українських вищих навчальних закладів, у наукових дослідженнях висвітлено недостатньо. Тому нами було поставлено за мету на основі аналізу наукових та науково-методичних праць кафедри української і зарубіжної літератури Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького розкрити досвід професійної підготовки фахівців у галузі освіти та філології за спеціальностями 014.01 Середня освіта. Українська мова і література та 035.01 Філологія. Українська мова та література.

Проблеми професійної підготовки майбутніх учителів української і зарубіжної літератури, філологів досліджувалися такими викладачами кафедри, як В.Г. Зотова, Ю.М. Єгорова, Т.М. Шарова, А.В. Землянська, Л.П. Копейцева, О.А. Огульчанська, С.В. Шарова.

Так, наприклад, у монографії Шарова С.В. «Дидактичні умови організації диференційованої самостійної навчальної діяльності студентів педагогічного університету» розкрито основні дефініції досліджуваної проблеми, уточнено поняття «диференційована самостійна навчальна діяльність студентів педагогічного університету» як вид навчальної діяльності, визначено критерії та показники ефективності її організації.

Дослідником теоретично обґрунтовано дидактичні умови диференційованої самостійної навчальної діяльності: забезпечення готовності студентів до самостійної навчальної діяльності; забезпечення зворотного зв'язку під час самостійної навчальної діяльності на основі здійснення контролю навчальних досягнень студентів [8].

Дослідниця Копейцева Л.П. у монографічному дослідженні «Синтаксичні міні-структури в системі виражально-зображувальних засобів сучасної української літературної мови» вперше проведено комплексне дослідження, у якому на нових засадах розглянуто синтаксичні міні-структури, виявлено їхні ядерні та облігаторні компоненти, з'ясовано граматичну природу мінімальних моделей. У монографії проаналізовано синтаксичні засоби вираження емоційної та волюнтативної експресивності, визначено роль мінімальних конструкцій у системі лінгвостилістичного моделювання світу, виявлено своєрідність вираження іменних, дієслівних, прислівникових конструкцій, квазі-структур у текстах різних стилів [5].

Методика викладання світової літератури у вищих навчальних закладах представлена Копейцевою Л.П., Єгоровою Ю.М. у навчально-методичному посібнику, де висвітлюються основні напрями, зміст і форми методики викладання світової літератури у ВНЗ на нових концептуальних засадах, подається навчальна, робоча програма курсу, запропоновано тезисний виклад

лекційного матеріалу, плани семінарських занять, запитання й завдання для самостійної роботи з методичними рекомендаціями до їх виконання. Орієнтовні запитання для іспиту, критерії оцінювання досягнень, вмій, навичок студентів з дисципліни; словник термінів і понять (українською та англійською мовами), літературу до курсу та Інтернет-ресурси [6].

Питання історії літератури ХХ століття досліджує у монографічному дослідженні Єгорової Ю.М. Монографія має назву «Творчість Радія Полонського у контексті української масової літератури 60–90-х рр. ХХ століття». Наукове дослідження присвячене актуальній науково-теоретичній проблемі – аналізу української масової літератури 60-х–90-х рр. ХХ століття на прикладі літературного набутку Р. Полонського, який репрезентував своє світобачення та світовідчуття в довершених зразках епічних жанрів: оповіданнях, повістях, романах [1].

Землянська А.В. у монографії досліджує топоси сакрального в художній прозі Миколи Хвильового. Дослідниця акцентує увагу на художній прозі М. Хвильового в контексті пошуків “нової сакральності” 20-х рр. ХХ ст. Уперше в українському літературознавстві прозовий доробок письменника розглядається як сфера топосів сакрального. У дослідженні визначено сутність священного, основні аспекти сприйняття цього феномена в гуманітаристиці кінця ХІХ – початку ХХІ ст.; окреслено зв’язок сакрального з літературними творами; охарактеризовано основні якості священного як топоси творчості митця [2].

Не менш актуальною є робота Т.М. Шарової, А.В. Землянської під назвою «Володимир Родіонов: хроніка життя і творчості», яка надрукована у Харківському видавництві «Федорко» у 2015 р. У науково-документальному виданні представлено фотоархів та епістолярій В. Родіонова, бібліографію його книг та критичні відгуки на творчість митця. Це своєрідний підсумок діяльності автора за останні 40 років. Усі матеріали взято із власного архіву В. Родіонова. Фотографії та листи до письменника висвітлюють основні віхи його життя і творчості, особливості літературного процесу в Україні різних періодів її історичного й культурного розвитку [11].

За творчістю В. Родіонова дослідниці (Т.М. Шарова та А.В. Землянська) опублікували монографію, де детально висвітлили художні доміанти його творчості. Слід акцентувати увагу на тому, що у монографії «Життя як політ: художні доміанти творчості Володимира Родіонова» розкриваються основні формально-змістові доміанти творчості харківського письменника Володимира Родіонова. До уваги беруться як власне його художні тексти російською мовою, так і україномовні переклади його творів [12].

Сучасні глобалізаційні процеси у світовій літературі розкриті Землянською А.В. та Шаровою Т.М. у навчальному посібнику з назвою «Світова література в умовах глобалізаційних процесів». Навчальний посібник розкриває структуру курсу «Світова література в умовах глобалізаційних процесів», основні вимоги до засвоєння дисципліни, провідні тенденції розвитку мистецтва слова Європи, Азії, США і Латинської Америки, а також інструктивно-методичні матеріали: питання до обговорення й практичні завдання до семінарських занять і тем для самостійного опрацювання, тестові завдання для самоперевірки, словник термінів і понять та рекомендовану літературу [4].

Для філологів актуальним є навчальний посібник «Історія зарубіжної літератури II половини XX – початку XXI ст.», який використовується в освітньому процесі. У навчальному посібнику Землянська А.В. та Огульчанська О.А. розкривають структуру курсу «Історія зарубіжної літератури II пол. XX – поч. XXI ст.», основні вимоги до засвоєння дисципліни, напрямки вивчення літератури окресленого періоду, а також інструктивно-методичні матеріали: питання до обговорення й практичні завдання до семінарських занять і тем для самостійного опрацювання, тестові завдання для самоперевірки, словник термінів і понять та рекомендовану літературу [3]. Додатково можна використовувати електронний засіб навчального призначення з даного курсу.

Інший період зарубіжної літератури представлений співавторами Шаровою Т.М. та Землянською А.В. Навчальний посібник «Історія зарубіжної літератури XVII–XVIII століття» містить у собі матеріали до семінарських занять та самостійного опрацювання окремих тем з історії зарубіжної літератури XVII-XVIII ст., методичні рекомендації щодо структури курсу та організації навчального часу, тестові завдання та контрольні питання для самоперевірки тощо [15]. Допоміжним засобом під час вивчення навчального курсу є електронний засіб навчального призначення, який має назву «Історія зарубіжної літератури XVII–XVIII століття». Такий електронний підручник можна використовувати будь-коли, оскільки він має легку структуру та може використовуватись навіть на мобільному пристрої.

Під час самостійної роботи студенти-філологи активно використовують комп'ютери, які дозволяють їм краще опанувати певними знаннями, вповні розкрити ту чи іншу тему, вивчаючи мережу Інтернет. Шарова Т.М. та Шаров С.В. у навчально-методичному посібнику «Методологічні аспекти комп'ютерної підтримки самостійної роботи студентів-філологів» подають теоретичні питання самостійної діяльності студентів педагогічного університету, визначають роль інформаційних технологій у професійній

підготовці учителів-словесників, з'ясовують особливості розробки електронних підручників для вивчення літератури. У 2014 році авторами зроблено друге видання навчально-методичного посібника, яке активно використовується в освітньому процесі вищої школи [9].

Доречним та актуальним для сучасної молоді та зокрема студентів філологічних факультетів є навчальне видання у схемах, де під однією обкладинкою колективом авторів зібрано багатий матеріал за творчістю українських письменників 40-60-х рр. XIX ст. У навчальному виданні у схемах «Видатні особистості української словесності» (автори: Шарова Т.М., Шаров С.В., Солоненко А.М). подано життєтворчий літопис українських письменників 40–60-х рр. XIX ст.: Т. Шевченка, Марка Вовчка, О. Стороженка, А. Свидницького П. Куліша, Л. Глібова, С. Руданського, Ю. Федьковича; відтворено теми, винесені на самостійне опрацювання, а також контрольні питання та літературу до курсу. Навчальний посібник містить літературознавчий словник термінів і понять, перелік художніх творів кожного митця означеного періоду, тестові завдання [17].

Зовсім інший за своїм наповненням підручник Шарової Т.М. та Шарова С.В. «Історія української літератури 40–60 рр. XIX ст.», у якому подано структуру дисципліни, літературу для обов'язкового прочитання, тематику семінарських занять, відтворено теми, які винесені на самостійне опрацювання, а також контрольні питання та літературу до курсу. Значну увагу приділено темам, які виносяться на самостійне опрацювання. Окрім плану та літератури для самостійного вивчення тем студентам пропонується інформація, яка дасть змогу підготуватися до модульного контролю та глибше засвоїти особливості літературного процесу 40-60 рр. XIX ст. Цікавим є розділ, де представлено зразки творчих робіт з приводу роздумів на тему «Мій Шевченко» [16].

Історія української літератури I половини XIX ст. представлена Т.М. Шаровою у навчальному посібнику, який був надрукований у 2017 році. Навчальне видання «Історія української літератури I половини XIX ст.» висвітлює історію українського літературного процесу періоду I пол. XIX ст. У навчальному посібнику «Історія української літератури I пол. XIX ст.» подано структуру курсу, літературу для обов'язкового прочитання, критерії оцінювання, методичні рекомендації до написання творчих робіт, тематику творчих робіт, а також лекційний матеріал [13]. На основі навчального посібника було розроблено електронний засіб навчального призначення, у якому детально представлено творчість митців означеного періоду.

Значну увагу приділено темам, які виносяться на самостійне опрацювання. Окрім плану та літератури для самостійного вивчення тем

студентам пропонується інформація, яка дасть змогу краще підготуватися до модульного контролю та глибше засвоїти особливості літературного процесу I пол. XIX ст. [14].

Досліджуючи окрім XIX століття ще й літературу XX століття, Шарова Г.М. представила в монографічному дослідженні творчість українського письменника воєнного періоду. Монографія має назву «Василь Бондар: поезія та художня проза письменника як біографічний ландшафт». Це історико-літературне дослідження спадщини Василя Бондаря, яке розглядається як багатогранне художнє явище, що відтворює різні етапи творчого шляху письменника, формування його світогляду. У дослідженні обґрунтовано роль біографізму, зокрема у висвітленні поетикальних концептів та біографічних структурантів у творчості письменника, а також у відтворенні ідейно-естетичних пошуків митця 50–60-х рр. XX ст. [10].

Таким чином, викладачами кафедри української і зарубіжної літератури Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького у результаті набутого досвіду професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури та майбутніх філологів для науково-методичної підтримки професійної підготовки майбутніх фахівців за спеціальностями 014.01 Середня освіта. Українська мова і література та 035.01 Філологія. Українська мова та література напрацьовано значний обсяг ґрунтовних досліджень: кандидатських дисертацій, монографій, навчальних та навчально-методичних посібників, а також електронних засобів навчального призначення. Найбільше уваги науковцями кафедри приділено проблемам професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у педагогічну освіту та професійну підготовку майбутніх філологів. Подальші дослідження планується спрямувати на аналіз ефективності професійної підготовки фахівців у галузі освіти та філології, що здійснюється кафедрою української і зарубіжної літератури.

Література

1. Єгорова Ю.М. Творчість Радія Полонського у контексті української масової літератури 60–90-х рр. XX століття : монографія. Х. : Майдан, 2014. 190 с.
2. Землянська А.В. Топоси сакрального в художній прозі Миколи Хвильового : монографія. Мелітополь : ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2013. 231 с.
3. Землянська А.В., Огульчанська О.А. Історія зарубіжної літератури II пол. XX – поч. XXI ст.: навчальний посібник. Мелітополь, 2015. 160 с.

4. Землянська А.В., Шарова Т.М. Світова література в умовах глобалізаційних процесів. Мелітополь : ФОП Однорог Т.В., 2018. 156 с.
5. Копейцева Л.П. Синтаксичні міні-структури в системі виражально-зображувальних засобів сучасної української літературної мови : монографія. Мелітополь : ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2012. 210 с.
6. Копейцева Л.П., Єгорова Ю.М. Методика викладання світової літератури у вищих навчальних закладах: навчально-методичний посібник. Мелітополь : Вид-во МДПУ ім. Богдана Хмельницького, 2016. 348 с.
7. Симоненко Т. Теорія і практика формування професійної мовно-комунікативної компетенції студентів філологічних факультетів. Черкаси : Вид. Вовчок О.Ю., 2006. 328 с.
8. Шаров С.В. Дидактичні умови організації диференційованої самостійної навчальної діяльності студентів педагогічного університету. Мелітополь : Люкс, 2011. 162 с.
9. Шаров С.В., Шарова Т.М. Методологічні аспекти комп'ютерної підтримки самостійної роботи студентів-філологів : навчально-методичний посібник. 2-ге видання: доп. і перероб. Х. : Федорко, 2014. 200 с.
10. Шарова Т.М. Василь Бондар: поезія та художня проза письменника як біографічний ландшафт: монографія. Х. : Видавництво «Майдан», 2010. 184 с.
11. Шарова Т., Землянська А. Володимир Родіонов: хроніка життя і творчості. Харків : Федорко, 2015. 358 с.
12. Шарова Т., Землянська А. Життя як політ: художні доміанти творчості Володимира Родіонова: монографія. [передм. проф. І.Л. Михайлина]. Харків: Федорко, 2017. 196 с.
13. Шарова Т.М. Історія української літератури I пол. XIX ст. Мелітополь : Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2017. 278 с.
14. Шарова Т.М. Історія української літератури I пол. XIX ст. Харків : Майдан, 2014. 247 с.
15. Шарова Т.М., Землянська А.В. Історія зарубіжної літератури XVII–XVIII століття. Х. : Майдан, 2011. 264 с.
16. Шарова Т.М., Шаров С.В. Історія української літератури 40–60 рр. XIX ст.: підручник. Мелітополь : Видавничо-поліграфічний центр «Люкс», 2018. 201 с.
17. Шарова Т.М., Шаров С.В., Солоненко А.М. Видатні особистості української словесності. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2018. 254 с.